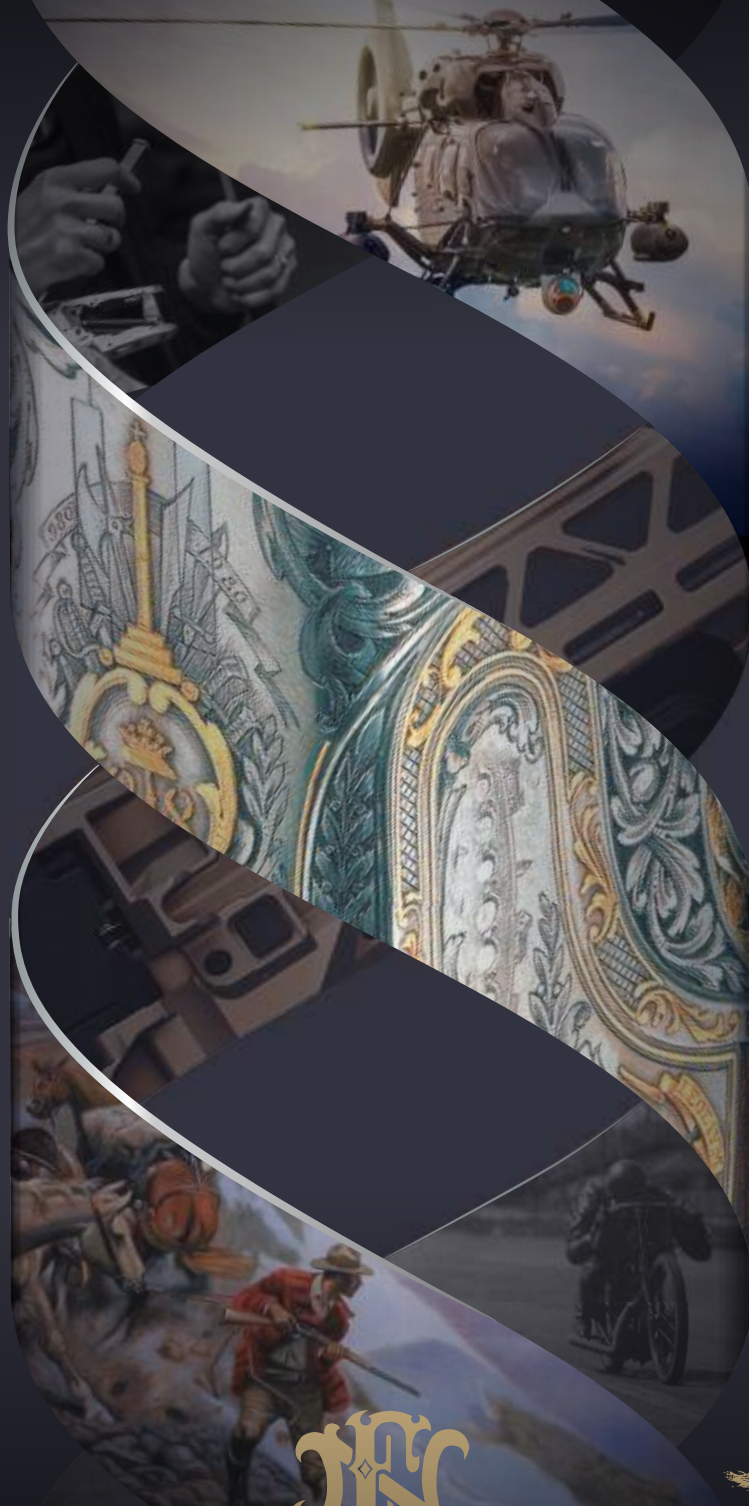

ARS MECHANICA

LA FORCE D'INNOVER

LA BOVERIE LIÈGE
25.04 > 27.07.2025

EXPO

3
LA BOVERIE

Liège
Échevinat de la Culture

F3
FÉDÉRATION WALLONNE DE LIÈGE

VISIT
Wallonia
.be

article
27

MUSEUM
PASS
MUSÉES

BROWNING®

FNX

WINCHESTER

FNXBROWNING
GROUP

TENTOONSTELLING

ARS MECHANICA

DRIVING INNOVATION

Van 25 april tot 27 juli 2025

Museum La Boverie
Parc de la Boverie 3
4020 Luik

INHOUDSTAFEL

VOORWOORD	p.4
SCENOGRAFEN EN CURATOR	p.6
LA BOVERIE EN FN BROWNING GROUP	p.7
HET PARCOURS	p.8
1. Luik, een stad van wapens	p.9
2. Van nationale fabriek tot internationale markt	p.10
3. De vereniging van legendarische merken	p.11
4. Mechanische kracht	p.12
5. De modelfabriek	p.13
6. Een bedrijf met oog voor de toekomst, tussen traditie en technologie	p.14
LENERS, CATALOGUS, TARIEVEN	p.15
SELECTIE VAN AFBEELDINGEN	p.16

VOORWOORD

Van 25 april tot 27 juli 2025 wordt in La Boverie een tentoonstelling gehouden over de geschiedenis van de merken FN, Browning en Winchester. Het is een samenwerkingsverband tussen FN Browning Group, de stad Luik en het Centre International d'Art et de Culture.

Door industriële en ambachtelijke producten tentoon te stellen in een museum voor schone kunsten, willen we mensen eraan herinneren dat schone kunsten en technologie (technè) steeds deel hebben uitgemaakt van de mechanische kunsten, met de expressie van menselijk genie als gemeenschappelijke noemer.

De tentoongestelde werken zijn niet alleen esthetische stukken, maar getuigen van het werk van mannen en vrouwen die, dankzij krachtige industriële werktuigen en uitvinders, betrouwbare en innovatieve producten hebben gecreëerd die tot technologische revoluties hebben geleid.

In een subtiele en relevante scenografie onthult de tentoonstelling een breed scala aan voorwerpen, waarvan vele nog nooit eerder zijn vertoond. Ze getuigen van de successen van het bedrijf op de verschillende gebieden die het sinds zijn oprichting in 1889 heeft ontwikkeld:

lichte wapens, voertuigen, luchtvaart, ruimtevaart en sport.

De tentoonstelling bevat ook schilderijen, beeldhouwwerken en posters van beroemde kunstenaars zoals Gustave Courbet, Edgar Samuel Paxson, Charles Russell, Pierre-Jean Chabert, Alexander Proctor en François Pompon. Al deze objecten zijn uitgeleend door musea in Europa en Noord-Amerika.

De tentoonstelling is een fascinerende reis naar het kruispunt van kunst, geschiedenis en technologie dat de merken FN, Browning en Winchester tot levende legendes heeft gemaakt.

Ze vertellen het verhaal van de industriële en sociale regio Luik, de ontmoeting tussen twee werelden en twee culturen, namelijk Europa en de Verenigde Staten, en tot slot het verhaal van Belgische vindingrijkheid, zowel menselijk als technisch, die de wereld heeft veroverd.

FN Herstal en Browning International, twee Belgische filialen van FN Browning Group, zijn vandaag de dag toonaangevende bedrijven op het gebied van lichte wapens. Maar motorsportfans zullen ook denken aan FN-auto's en -motoren. Sportliefhebbers zullen zich Browning-tennisrackets en

-golfclubs herinneren. Kenners zullen FN-motoren associëren met de eerste Ariane-raketprogramma's, of met de motoren die bepaalde civiele en militaire vliegtuigen aandrijven. Veehouders hebben misschien nog wel een oude FN-melkmachine. Tot slot herinnert de feministische beweging zich vast de staking van de 'vrouwenmachines' in 1966, die gelijk loon voor gelijk werk eisten en wat uitgroeide tot een wereldwijde beweging.

Elk van deze gebieden maakt deel uit van een breder verhaal. FN Herstal werd opgericht in 1889 om het Belgische leger te voorzien van munitie en lichte wapens. Het zou enkele jaren later de ongewone ontmoetingsplaats worden tussen de industriële kracht van Luik, in het bijzonder de eeuwenoude knowhow op het gebied van wapenproductie, de geniale uitvinder John Moses Browning en de Amerikaanse cultuur, en de verovering van het Westen, die hij op vele manieren vertegenwoordigde. Het bedrijf zou een ongeëvenaarde neiging tot diversificatie, verandering en regelmatige vernieuwing ontwikkelen tijdens de decennia van de turbulente twintigste eeuw.

Natuurlijk is de geschiedenis van FN Browning Group ook die van een pionier op het gebied van moderne

wapens. In Herstal werden voor het eerst in de geschiedenis automatische vuurwapens in massaproductie genomen. Net als deze vuurwapens leidde de inventiviteit van de arbeiders in Herstal tot de soms revolutionaire modernisering van veel industriële processen die nu over de hele wereld worden gebruikt.

De tentoonstelling 'Ars Mechanica, Driving Innovation' volgt een coherent parcours rond zes opeenvolgende thema's: de wapenindustrie in Luik, het ontstaan en de ontwikkeling van een militaire industrie, de ontmoeting tussen Europese en Amerikaanse culturen, de vele takken van precisietechniek (van fietsen tot straalmotoren), de sociale en menselijke geschiedenis die centraal staat in het bedrijf, en tot slot een groep die resoluut op de toekomst gericht is en altijd aan de spits staat van nieuwe technologieën.

Er zijn maar weinig bedrijven ter wereld die zo'n diversiteit aan expertise kunnen aanbieden, enkel gebaseerd op hun geschiedenis. Weinig Belgische bedrijven kunnen met trots zeggen dat ze een wereldwijde groep hebben uitgebouwd die drie legendarische merken verenigt: FN, Browning en Winchester.

SCENOGRAFEN EN CURATOR

De scenografie van deze unieke tentoonstelling is toevertrouwd aan het consortium **Muevo - Agence NC**.

Het curatorschap van de tentoonstelling is in handen van **Adrien Marnat**, directeur-generaal van de Fondation Ars Mechanica sinds 2020.

Agence NC is een prestigieus Frans agentschap onder leiding van Nathalie Crinière, wereldwijd bekend om haar scenografie voor musea en tentoonstellingen. Tot de recente projecten van het agentschap behoren de tentoonstelling 'Louvre Couture' in het Louvre Museum, de herinrichting van de schatkamer van Notre-Dame de Paris, de tentoonstelling 'Christian Dior Designer of Dreams' in het Nationaal Museum in Riyad, 'Expérience Raphaël' in het Palais des Beaux-Arts in Lille en de tentoonstelling 'MEXICA' in het Musée du Quai Branly Jacques Chirac.

Muevo is een Grieks bureau gespecialiseerd in het ontwerp, de productie en installatie van vitrines en tentoonstellingsystemen van de nieuwe generatie voor musea en culturele instellingen over de hele wereld. Het is betrokken geweest bij bijvoorbeeld de Galerie d'Apollon in het Louvre, de Galerie Dior in Parijs, het Museum voor Moderne Griekse Cultuur in Athene, de Salle des Icones in het Petit Palais en het Musée Cernuschi in Parijs.

Ars Mechanica is een stichting van openbaar nut, erkend door de Koning Boudewijnstichting, opgericht door de FN Browning Group in 2008. Ars Mechanica is een echte bewaarder voor mechanische kunsten en heeft als missie om het materiële en immateriële erfgoed van de FN Browning Group en zijn dochterondernemingen, waaronder FN Herstal en Browning, te centraliseren, te conserveren, te bestuderen en te promoten, zowel in België als wereldwijd.

MUEVO

agence
NATHALIE CRINIÈRE

AM
ARS MECHANICA
FN HERSTAL - BROWNING

LA BOVERIE EN FN BROWNING GROUP

De keuze van de locatie voor deze tentoonstelling, museum **La Boverie**, is geen toeval. Dit voormalige paleis van schone kunsten is een van de laatste architecturale overblijfselen van de wereldtentoonstelling van 1905 in Luik, een evenement waar industriële en artistieke knowhow samenkwamen om de grootsheid van naties te tonen.

Vandaag herbergt het museum de permanente collecties van het departement Schone Kunsten van de **Stad Luik**, met een chronologisch parcours van een honderdtal werken uit de 16e eeuw tot vandaag, en een grote ruimte van 3.000 m² voor tijdelijke tentoonstellingen.

Het gebouw werd in 2016 volledig gerestaureerd, zodat de ruimtes voldoen aan de internationale normen voor conservatie en tentoonstellingen. De stad Luik, aangetrokken door de opvallende architectuur van het gebouw en de expertise in grote culturele projecten, koos voor het project dat werd voorgesteld door de Franse architect Rudy Ricciotti die voor

het Luikse bureau p.HD werkt. De tentoonstellingsruimte is vergroot met een glazen uitbreiding, waardoor deze een eigentijdse dimensie en een nieuwe identiteit heeft gekregen.

FN Browning Group is een Belgisch bedrijf gevestigd in Herstal en 100% eigendom van het Waals Gewest via Wallonie Entrepreneurs. De groep heeft wereldwijd 3.000 mensen in dienst (België, Portugal, Finland, Verenigde Staten, Verenigd Koninkrijk), waarvan meer dan de helft in België. Met de merken FN, Browning, Winchester en Noptel is de groep één van de wereldleiders in de productie van lichte wapens.

De banden tussen FN Browning Group en de stad Luik zijn niet nieuw. FN Browning Group is een van de mecenasen van museum La Boverie. Hetzelfde geldt voor de Grand Curtius, het Luikse wapenmuseum dat in 1885 werd opgericht door wapenfabrikanten en waarmee FN Herstal sindsdien nauwe banden onderhoudt op het gebied van sponsoring, schenkingen en wetenschappelijke bijdragen.

HET PARCOURS

De zes thema's van de tentoonstelling vertegenwoordigen de elementen van het DNA van FN Browning Group.

Het bedrijf is in de eerste plaats het resultaat van een eeuwenoude traditie van vuurwapenproductie in Luik, een erfgoed dat het kon uitbuiten om te voldoen aan een nationale bestelling, voordat het zijn industriële basis uitbreidde naar de internationale markt.

Deze militaire sector werd snel opgevolgd door een tweede, de jacht- en schietsportsector. Op dit gebied kon FN profiteren van de bijdrage van een briljante Amerikaanse uitvinder, John Moses Browning. Deze samenwerking bracht twee culturele werelden samen die hun stempel op het bedrijf hebben gedrukt: aan de ene kant het Amerikaanse Westen, met zijn onderwerping van de wildernis en zijn geest van vrijheid, en aan de andere kant het verstedelijkte, industriële en conservatieve Europa.

De beheersing van metaalbewerking, de essentie van de wapenproductie van het bedrijf, werd vervolgens goed gebruikt toen het bedrijf zich begon te richten op een breed scala aan

precisie-engineering sectoren, van fietsen tot turbojetmotoren.

Om zich aan te passen aan de nieuwe productie en de voortdurend veranderende economische en technologische omstandigheden, werd de fabriek gemoderniseerd, het vloeroppervlak aangepast en de machines opgewaardeerd in overeenstemming met de nieuwe verwerkings- en managementmethoden. FN Browning Group is nu klaar voor de 21e eeuw en de digitale revolutie, en dit is het hoogtepunt van een lang proces dat zijn oorsprong vindt in de tweede industriële revolutie, die van staal en elektriciteit.

Aan het einde van zijn ontwikkeling, gesterkt door zijn oorspronkelijke wortels en een solide Europese en Amerikaanse industriële basis met drie legendarische merken, is FN Browning Group uitgegroeid tot een wereldwijde referentie in de sector van lichte wapens. De Groep dankt veel van zijn succes aan de kwaliteit van zijn producten, de betrouwbaarheid van zijn diensten en de vaardigheden van zijn teams.

1. Luik, een stad van wapens

Luik is de ideale locatie voor de Fabrique Nationale d'Armes de Guerre. Het bedrijf is de logische voortzetting van vijf eeuwen wapenproductie, waarin de regio Luik uitgroeide tot een van 's werelds meest vooraanstaande centra voor civiele en militaire wapens. In die tijd was de productie van een wapen gebaseerd op een strikte arbeidsverdeling, waarbij elk onderdeel door een specifieke ambachtsman werd gemaakt. Ondanks de opkomst van een aantal fabrieken sinds de Napoleontische tijd, leek de activiteit in de 19e eeuw nog steeds gebaseerd op vakmanschap en de voortzetting van een professionele structuur uit de Oudheid. Het bleek dat dit systeem niet meer paste bij de snelle industrialisatie van de sector, de toename van militaire orders en de strengere precisietoleranties.

De geselecteerde objecten onderschrijven dat Luik en omgeving een aantal uitzonderlijke stukken produceerden op het vlak van mechanica en esthetiek. Ook laten ze zien dat de stad instellingen huisvestte die de industrie in staat stelden te bloeien en gestandaardiseerd te

worden, zowel in België als in de rest van de wereld. Dit zijn bijvoorbeeld de Banc d'Épreuves, het Musée d'Armes de Liège en de École d'Armurerie de Liège.

Belangrijke voorwerpen :

- De boekhouding van Jean Curtius
- Schilderij van Napoleon als eerste consul door Ingres
- Pistool geschonken aan Napoleon door de Luikse wapenfabrikanten
- Vuursteenpistool met het eerste Luikse keurmerk
- Luxe geweer, 1867
- Pistool, 1777
- Affiche uit het Musée d'Armes de Liège.

2. Van nationale fabriek naar internationale markt

Zoals de naam al doet vermoeden, is de Fabrique Nationale d'Armes de Guerre een uitloper van het soevereine recht van naties om hun militaire soevereiniteit te waarborgen. Rond de eeuwwisseling van de 20e eeuw was het niet langer mogelijk om alleen te bestaan. Een handvol Luikse wapensmeden en ondernemers besloten hun krachten te bundelen om te voldoen aan een bestelling van het Belgische leger voor een geweer met de nieuwste rookloze rimfire-technologie. Vanaf de oprichting in 1889 tot op de dag van vandaag is de Fabrique Nationale de voorkeurspartner van de Belgische overheid en de grootste leverancier van lichte wapens gebleven.

Door de beperkte omvang van de Belgische markt moest het bedrijf exporteren en zich openstellen voor de wereldmarkt, waar het goed in is geslaagd. Zo heeft het bewapeningsstandaarden gecreëerd die zijn overgenomen door veel NAVO-leden en hun bondgenoten van over de hele wereld.

Belangrijke voorwerpen :

- Mauser 1889-geweer van Leopold III
- FN 3800-rijtuig van de vleugeladjutant van de Koning
- FN FAL-geweer
- FN MAG®-machinegeweer
- deFNder® (op afstand bediend station)
- FN P90
- FN SCAR

3. De vereniging van legendarische merken

FN Browning Group is nauw verbonden met de vereniging van drie legendarische merken, waarvan de eigenaars al sinds de oprichting van het bedrijf met elkaar samenwerken: Browning, Winchester en FN. Bezoekers ontdekken een Waals bedrijf dat twee wereldberoemde Amerikaanse merken met een sterke culturele identiteit commercialiseert. De vereniging van deze diverse werelden, en vooral die van een Amerikaanse uitvinder met een Europese industrie, leidde tot de productie van vuurwapens die hun stempel op de 20e eeuw hebben gedrukt.

De geselecteerde voorwerpen belichten de geschiedenis van de verschillende merken en vervolgens hun samenvoeging. Het doel is om twee werelden te creëren: de Amerikaanse wereld, vertegenwoordigd door John Moses Browning en Winchester, die het Amerikaanse Westen, de verovering van de natuur en de geest van vrijheid illustreren, en het verstedelijkte, geïndustrialiseerde Europa. Het resultaat is een ontmoeting van twee werelden, van de

industriële kracht van FN Herstal en het creatieve genie van John Moses Browning.

Belangrijke voorwerpen:

- Buffalo Bill Model 73 Winchester- geweer
- Annie Oakley-geweer
- Ernest Hemingway's Winchester Mod. 21 side-by-side-jachtgeweer
- Schilderij, Charles M. Russell, His Heart Sleeps
- Schilderij, Philip Goodwin, Surprised at Camp
- Schilderij, Frederic Remington, The Broncho Buster
- Side-by-side-jachtgeweer
- B25-geweer
- Gustave Courbet, Le cerf dans la forêt
- Schilderij, Ferdinand von Rayski, Halte de chasse dans la forêt de Wermsdorf
- Le grand cerf, François Pompon, gipsafgietsel

4. Mechanische kracht

Vanaf het begin heeft de Fabrique Nationale d'Armes de Guerre zijn productie gediversifieerd om zijn industriële levensvatbaarheid te garanderen. Deze diversificatie was alleen mogelijk dankzij de beheersing van het metaal door het centrale laboratorium en de omzetting ervan in eindproducten met behulp van machines en gekwalificeerde arbeiders.

Geen enkele mechanische uitdaging heeft het bedrijf ooit tegengehouden. Het lanceerde vol goede moed de productie van voertuigen en vervolgens van straalmotoren. Het was de Fabrique Nationale, nu FN Herstal, die België in het turbinetijdperk bracht, voordat het toetrad tot Europese consortia en samenwerkte met de grote namen in de luchtvaart. Het bedrijf diversifieerde zonder grenzen, van landbouwwitruiting tot onderdelen voor nucleaire assemblage.

Het laatste deel van dit thema is gewijd aan de verwezenlijkingen van het bedrijf op het gebied van kwaliteit, sportief succes, design en productie.

Belangrijke voorwerpen :

- Schilderij, Forge de Vulcain
- Affiche, Fabrique Nationale d'Armes de Guerre, Parijs, Imp. L. Revon & Cie
- Cosmo FN-auto
- René Milhoux-motorfiets
- CFM56-motor
- F100-motor
- B25-geweer watertentoonstelling
- Melkmachine

5. De modelfabriek

De Fabrique Nationale d'Armes de Guerre is vanaf het begin uitgerust met de modernste machines en blijft tot op de dag van vandaag investeren.

Het is een eigentijdse fabriek, verbonden met de technologische context van Luik en de rest van de wereld. Hij werd opgerichte tijdens de tweede industriële revolutie, die van staal en elektriciteit, en is nu stevig verankerd in de derde industriële revolutie, die van de digitale technologie.

Het bedrijf, dat in de jaren 60 tot 13.000 mensen tewerkstelde, weerspiegelt ook de veranderende sociale aspiraties. Zo vond hier in 1966 de eerste vrouwenstaking plaats.

Het laatste deel van het thema is gewijd aan de mannen en vrouwen die zich vandaag de dag over de hele wereld inspannen om de reputatie van het bedrijf op het gebied van kwaliteit en innovatie te waarborgen.

6. Een bedrijf met oog voor de toekomst, tussen traditie en technologie

Hoewel de Fabrique Nationale d'Armes de Guerre werd opgericht om te voldoen aan een bestelling van de Belgische staat, heeft het bedrijf ook markten in het buitenland veroverd en zijn werkterrein uitgebreid door merken over te nemen en dochterondernemingen op te richten. Het resultaat is een groep met een wereldwijde aanwezigheid die toonaangevend is in zijn sectoren: Jacht & Schietsport en Defensie & Veiligheid.

In een meeslepende ruimte kunnen bezoekers het DNA van de Groep ontdekken, gebaseerd op de combinatie van traditionele knowhow en spitstechnologie.

Belangrijke voorwerpen :

- B25-geweer voor 100-jarig bestaan
- Evolys-machinegeweer

LENERS

BELGIË

- Rijksarchief van Luik
- Luikse wapenschool
- FN Browning Group (FN Herstal, FN America, Browning North America, Browning International)
- Stichting Ars Mechanica
- De vzw Golden Falcon - 1 Wing Historical Centre - Vliegbasis Bevekom
- Le Grand Curtius, Luik
- Musée des Beaux-Arts, Luik
- Musée Gaspar, Aarlen
- Provincie Luik - Musée de la vie wallonne
- Safran Aero Boosters
- War Heritage Institute

INTERNATIONAAL

- Buffalo Bill Center of the West, Cody, Wyoming
- Musée de la Chasse et de la Nature, Parijs
- Musée du Château de Flers
- Musée national des châteaux de Malmaison et Bois-Préau
- Ostpreussisches Landesmuseum, Lüneburg

PRIVÉVERZAMELAARS

CATALOGUS

Bij de tentoonstelling verschijnt een catalogus van 312 pagina's, uitgegeven door de Fondation Ars Mechanica.

De catalogus is rijk geïllustreerd met zo'n 300 objecten uit de tentoonstelling en bevat algemene teksten over de thema's van de tentoonstelling en talrijke bijdragen van specialisten over de behandelde onderwerpen.

De catalogus is te koop in de boekwinkel van het museum.

TARIEVEN

- Volwassenen: € 15,00 incl. btw
- Senioren (65+): € 12,00 incl. btw
- Artikel 27: € 1,25 incl. btw
- Kinderen (onder 6 jaar): gratis
- Jongeren en studenten (6-25 jaar): € 10,00 incl. btw
- Groepen (min. 20 personen): € 10,00 incl. btw/persoon
- Schoolgroepen: gratis
- Familiepakket (2 volwassenen + 2 kinderen): € 42,00 incl. btw
- ICOM, pers, leraren: gratis
- museumPASSmusée: gratis,00
- *Gecombineerd ticket dat toegang geeft tot de tentoonstelling en de permanente collectie van Museum La Boverie: + € 2,00 (behalve voor gratis toegang en jongeren onder de 26 jaar).*

SELECTIE VAN AFBEELDINGEN EN KUNSTWERKEN

Luxe revolver van Lefauchaux, circa 1870

9 mm kaliber

Afdeling Wapens, Grand Curtius, Luik (© Ville de Liège)

Noël Bataille

L'atelier des garnisseurs, 1900

Olieverfschilderij op canvas

Musée des Beaux-Arts de Liège / La Boverie (© Ville de Liège)

Poster van Fabrique Nationale d'Armes de Guerre, begin 20e eeuw
Stichting Ars Mechanica

FN 1300 Sport, 1926
4 cilinders, 4 versnellingen, 1480 cc
Stichting Ars Mechanica

De drie Prins Boudewijn-viercilinderauto's die de koningsbeker van de 24 uur van Spa wonnen op het circuit van Spa-Francorchamps, 1933
Stichting Ars Mechanica

FN M86-motorfiets en Luxe-zijspan, 1936
Eencilinder, 4 versnellingen, 497 cc
Stichting Ars Mechanica

Assemblage van de JT9-D in de Pratt & Whitney-fabriek, 1975
Stichting Ars Mechanica

Ariane 3-raket, 1983
Stichting Ars Mechanica

Gustave Courbet
Le Cerf dans la forêt, 1867
Olieverfschilderij op canvas
Musée du Château de Flers

Alexander Phimister Proctor

Elk, 1899

Bronze

Buffalo Bill Center of the West, Cody, Wyoming

Frederic Remington
The Broncho Buster, 1909
Bronz
Buffalo Bill Center of the West, Cody, Wyoming

W.H.D. Koerner

They Stood There Watching Him Move Off Across the Range,
Leading His Pack Horse, 1928

Olieverfschilderij op canvas

Buffalo Bill Center of the West, Cody, Wyoming

FN-Browning B25-geweerserie en Express CCS25-karabijn
Stichting Ars Mechanica

FN-Browning Auto-5 semi-automatisch geweer
Stichting Ars Mechanica

Browning B25-geweer, 100-jarig bestaan
Stichting Ars Mechanica

FN MAG-machinegeweer in gebruik
Stichting Ars Mechanica

Coldstream Guards op parade met de FN FAL,
door Groot-Brittannië geadopteerd als de L1A1, circa 1960
Stichting Ars Mechanica

Credit: Airbus © Christian D. Keller

Airbus H145-helikopter uitgerust met FN HMP-pods
Stichting Ars Mechanica

FN EVOLYS ultralicht machinegeweer
Stichting Ars Mechanica

TENTOONSTELLING

ARS MECHANICA
DRIVING INNOVATION

PERSMAP